

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

בס"ד

שם השיעור: עבודת ה' בבמות- לכתחילה?

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – יצחק לוי isaaclevy1234@gmail.com

1. מזבחות מנח, דרך האבות ומשה רבנו עד בניין המשכן

2. היחס בין הציווי על בניין המזבח בפרשת יתרו לציווי על בניין המשכן:

א. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה כ: אמנם אמרו במזבח (ס"פ יתרו) מזבח אדמה תעשה לי, שייחשב בכתוב הזה שהוא מצוה בפני עצמה חוץ ממצות מקדש, הענין בו כמו שאספר לך. אולם פשטיה דקרא הנה הוא מדבר בשעת היתר הבמות שהיה מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו. וכבר אמרו עליהם השלום כי ענין זה הוא שצוה לבנות מזבח שיהי' מחובר בארץ ושלא יהי' נעתק ומטלטל כמו שהיה במדבר. והוא אמרם במכילתא דר' ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנס לארץ עשה לי מזבח המחובר באדמה.

ב. ספורנו

1. שמות פרק כד פסוק יח: ובאמצעיים [מי"ח תמוז עד כ"ט אב] כפי הקבלה (סוד עולם רבה פרק ו) שהיו בכעס ולא זכו ליהנות מקרני הוד, והושג זה [קרני ההוד] בארבעים יום אחרונים, ובהם נצטוה על מלאכת המשכן, כמו שבאר באמרו ואל הארון נתן את העדות אשר אתן אליך (להלן כה, כא) וזה לא נתקיים בלוחות ראשונות שלא באו לשום ארון אלא שבריהם בלבד בלתי עדות, כאמרם ז"ל לוחות נשברו ואותיות פורחות (פסחים פז ב) וזה בעצמו באר באמרו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (להלן כה, ח) לא כמו שיעד קודם לכן, כאמרו מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך (לעיל כ, כא) אבל עתה יצטרך לכהנים, וזה בעצמו התבאר באמרו ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך (להלן כח, א). והנה לא נבחר שבט לוי לשרת עד אחר מעשה העגל, כמו שהעיד באמרו בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשרתו ולברך בשמו (דברים י, ח).

2. שמות פרק לא פסוק יח: אחר שספר מה היה הטוב שהושג בסוף כל הפעמים ששהה משה בהר ארבעים יום, פירש הטעם מפני מה לא הושג התכלית שיעד האל יתברך במתן תורה, באמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (לעיל יט, א) ובאמרו מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אבא אליך (שם כ, כא) עד שהוצרך לעשות משכן, והודיע שקרה זה בסבת רוע בחירת ישראל. כי אמנם בסוף ארבעים יום הראשונים נתן הלוחות מעשה אלקים לקדש את כלם לכהנים וגוי קדוש ככל דברו הטוב. והמה מרו והשחיתו דרכם ונפלו ממעלתם, כמו שהעיד באמרו ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב (להלן לג, ו).

3. שמות פרק כ פסוק כא: "מזבח אדמה תעשה לי". וגם כן לא תצטרך לעשות היכלות של כסף וזהב ואבנים יקרות למען אקרב אליכם, אבל יספיק מזבח אדמה:

"אבא אליך וברכתך". לא תצטרך למשוך השגחתי אליך באמצעיים של כסף וזהב וזולתם כי אמנם אני אבא אליך וברכתך:

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

שם השיעור: עבודת ה' בבמות- לכתחילה?

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – יצחק לוי isaaclevy1234@gmail.com

3. התחנות השונות מלפני הקמת המשכן ועד בניין הבית בירושלים ומשמעות ההבדל בין התחנות

א. משנה מסכת זבחים פרק יד, ד-ח

"עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות... משהוקם המשכן נאסרו הבמות..."

באו לגלגל והותרו הבמות..."

באו לשילה נאסרו הבמות לא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן והיא היתה מנוחה..."

באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות..."

באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא היתה נחלה..."

ב. משך חכמה דברים פרק יב פסוק ח: "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום - איש כל הישר בעיניו". הקשה לי אחד מלומדי למד: בשופטים ב (פסוק ה) "ויקראו שם המקום ההוא בוכים ויזבחו שם לה". הרי היה אחר מות יהושע, ויהושע חי כ"ח שנה מיום שנכנסו לארץ, כדאיתא בסדר עולם. והמשכן בשילה הוקם תיכף אחר י"ד שנה שכבשו וחילקו, וכמו שכתוב ביהושע יח, א: "ויקהלו כל עדת בני ישראל שילה וישכינו שם את אוהל מועד (והארץ נכבשה לפניהם)". ובפסוק נא בפרק יט: "אלה הנחלות (אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל בגורל) בשילה לפני ה' פתח אהל מועד (ויכלו מחלק את הארץ)". וכן בסדר עולם. אם כן, אז היו הבמות אסורים, ואיך זבחו בבוכים לה'?! וזה קושיא עצומה [בתוספות ביאור משלי]. והשבתי כי איתא בתוספתא סוף זבחים (פרק שלושה עשר משנה ח): איזהו במה גדולה בשעת היתר במות [פירוש, אימתי ואיך היתה במה גדולה אשר בשביל זה היו הבמות מותרין, היינו להקריב בכל במות יחיד]? אוהל מועד נטוי כדרכו [כמו במדבר ובשילה] והארון לא היה נתון שם [שבנוב וגבעון היה הארון בפלשתים ובבית עובד אדום, וקרית יערים ובירושלים] - לכן הבמות מותרין. אבל בשילה היה הארון באהל מועד, ולכך היו הבמות אסורים. זהו פירוש התוספתא.

והא דבגלגל היו הבמות מותרות, משום דלא נחו מכיבוש נחלה, וכמו דאמרו בזבחים "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה" (דברים יב, ט), דנחו מכבוש, יעויין שם. והנה מעשה זה דבוכים היה אחרי מות יהושע, ובימי הזקנים שעבדו את ה', וכמו שפירשו המפרשים. והזקנים - ימים האריכו, שנים לא, כמו שאמרו חז"ל. ואם כן, היה תיכף אחרי מות יהושע. ובמיתתם נאמר ביהושע כד, א: "ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה וכו' ויטיצבו לפני האלקים". ובפסוק כו: ("ויקח אבן גדולה) ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה". ופרש"י, לפי שהביאו שם הארון, כמו שנאמר למעלה "ויתיצבו לפני האלקים". אם כן היה אז הארון בשכם, והיה האוהל מועד כדן במה גדולה, והיו הבמות מותרות, ולכך זבחו שם בבוכים לה'. וזה ברור.

ובא וראה אמיתת דבר זה! שופטים פרק כ' במלחמת ישראל ובנימין כתוב (פסוק כו): "ויעלו כל בני ישראל וכו' ויבאו בית אל ויבכו וכו' ויעלו עולות ושלמים לפני ה'". הרי דבבית אל הקריבו עולות ושלמים, משום דכתיב תיכף (פסוק כז) "וישאלו בני ישראל בה' ושם ארון ברית האלקים בימים ההם". הרי דהארון היה אז בבית אל, ולכך

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

היו מותרין הבמות, והיו מקריבים שם בבית אל כדין במת יחיד. ואוסיף לך להראות מי הביא אז הארון לבית אל. כי בסדר עולם

שם השיעור: עבודת ה' בבמות- לכתחילה?

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – יצחק לוי isaaclevy1234@gmail.com

אמרו כי הך עובדא דפילגש בגבעה היה בימי כושן רשעתיים, והיה אז ירושלים בלא איש מבני ישראל, וכמו שאמר (שופטים יז, יב) "לא נסור אל עיר נכרי". וזה היה סמוך למות יהושע, ועיין בהגהות הגר"א לסדר עולם פרק יב. ובשופטים פרק א, כב: "ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וה' עמם", (פסוק כג) "ויתירו בית יוסף בבית אל". כי לדעתי פירושו כי היה הארון אתם, וזהו "וה' עמם", שהארון הוא משכנו, וכמו שכתוב (יהושע כד, א) "ויתיצבו לפני האלקים". לכן אז היה הארון בבית אל, ואז היה עובדא דפילגש בגבעה. וכל זה ברור. ובמשנה פרק משוח מלחמה (סוטה מב, א) "כי ה' אלוקים ההולך עמכם להלחם לכם" וגו' (דברים כ, ד) - זה מחנה הארון.

והנה בירושלמי מגילה פרק קמא הלכה יב: ר' ייסא בשם ר' יוחנן: זה סימן: כל שהארון בפנים - הבמות אסורים. יצא - הבמות מותרות [וזוהו כמו שפירשנו מהתוספתא]. בעי ר' זירא קומי ר' ייסא: אפילו לשעה. כגון ההיא דעלי? ולפי מה שפירשתי, מוכח דאפילו לשעה אם יצא, הבמות מותרין. וצריך לומר דדוקא כשיצא למלחמה שלא נח בשום מקום, שפיר בעי אם הבמות מותרין. מה שאין כן כאן, נח בשכם, ונח בבית אל:

4. היחס בין עבודה בבמות לעבודה זרה:

א. הנצי"ב, העמק דבר, דברים ד, כא:

יש להתבונן על מה שאנו רואים שהגיעו... לעבודה זרה בזמן שילה ובית עולמים יותר מבזמן גלגל, נוב וגבעון!... אבל הענין דהמון ישראל היו להוטים דווקא אחר עבודת הקרבנות באשר היו ידועים לסגולת הפרנסה... אמנם היה הדבר קשה לכל יחיד לבוא דווקא לשילה או לבית עולמים והבמות היו אסורות. על כן היו מבקשים עבודת אלהים אחרים. מה שאין כן בעת שהותרו הבמות (בזמן גלגל נוב וגבעון) לא הגיעו לזה הרצון כלל.

ב. הנצי"ב, מיטב שיר, שיר השירים ו, ה:

בשלמה המלך כתיב "ויאהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו, רק בבמות הוא מזבח ומקטיר", ופירש רש"י: "בגנותו דיבר הכתוב ששיהה את בנין הבית ארבע שנים". ולכאורה קשה: אמאי פירש הכתוב גנות שלמה במה שזבח בבמות שהיה אז בהיתר, ולא פירש עיקר הגנות שנתעצל בבנין הבית? אלא ודאי לא מעצלות הגיע שלמה לזה העוון ששהה בנין הבית, אלא מחמת שידע כי אחרי היבנות הבית יהיו אסורים להקריב בבמות ויתמעט מחמת זה אהבת ה' בישראל. דהקרבה לפני ה' מביא לידי אהבה ודבקות... ובשעה שהיה היתר במות נוח היה למי שרוצה להידבק באהבת ה' להקריב בבמה בכל מקום שרוצה, מה שאין כן אחר בנין הבית אי אפשר, עד שיגיע הרגל ויעלה לירושלים. משום הכי השהה בנין הבית ארבע שנים. וזה גנותו של שלמה – שכל כך היה שקוע באהבת ה' עד שמחמת זה התרשל בבנין הבית כדי להיות זוחב ומקטיר בבמות.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

ג. הרד"ק בפירושו למלכים א, ג, ג: "ויאהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו, רק בבמות הוא מזבח ומקטיר", כתב הרד"ק רק בבמות הוא מזבח ומקטיר - קודם שנבנה הבית כי אחר שנבנה הבית לא ראינו שזבח בבמות וא"כ למה אמר רק והלא מותרות היו הבמות עד שבנה הבית לפי שאמר בחוקות דוד אביו ודוד לא זבח אלא במזבח אשר לפני הארון בירושל" או בבמה אשר בגבעון ולא ראינו לו שזבח וקטר בבמות אחרות כי הרבות הבמות מביא האדם לע"ג כי הוא משפט הגוים שבונים במה בכל הר וגבעה ותחת כל עץ רענן.

שם השיעור: עבודת ה' בבמות- לכתחילה?

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – יצחק לוי (isaaclevy1234@gmail.com)

ד. **תנחומא קורח ה':** "אנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכה גדול אחד ובית מקדש אחד".

ה. **אברבנאל ויקרא פרק יז:** שלא יחשוב אדם לשחוט בשדה ולעשות שם במה ולהקריב עליה קרבנו כי הנה יהי' זה יותר קשה מן הראשון לפי שאחדו' המזבח והמשכן מורה על אחדות האלוה המנהיג אותם ומשגיח בהם ובהיותם מעלים עולה או זבח בבמה או במזבח אחר ה' כאלו יאמינו ברבוי האלוהות ושאינו ית' אחד.

ו. **עולת ראייה א, רנז-רנח:** כי גם ההתאחדות שיכולה להיות ע"י קבוצים קטנים שבבמות מפסידה היא את יסוד אחדות האומה הכללית שבמרכז הגדול, שרק על ידה תתגלה ותתקיים תכלית חפץ ד' הגדול... ולכן משנקבע המקום לקדוש הכללית בירושלים נאסרו הבמות.

5. הבמות לאחר בניין הבית הראשון

6. לעתיד לבוא – עבודה בבכורות או בכהנים?

א. **אור החיים במדבר פרק ג פסוק מה ד"ה והיו לי הלויים אני ה':** והיו לי הלויים אני ה'. הכונה במאמר אני ה', לומר שהגם שאמרו רבותינו ז"ל (ילקוט שס"ד) עתידה עבודה שתחזור לבכורות, לא ירדו הלויים מהיות לה', והוא אומר והיו לי אני ה' כשם ששמי לעולם ועד כמו כן יהיו לי הלויים:

ב. **הרב קוק, מחברות קטנות, בויסק א, ח עמ' טו-טז:**

ויוכל להיות שעל פי סנהדרין ועל פי נביאים תשוב העבודה לבכורות, כיון שימצא על מקרא מפורש בתורה אין זה עוקר דבר מן התורה כי אם מקיים את התורה. וכיון שהבכורות נפסלו על ידי חטא העגל, אי אפשר שיהיה דבר של חטא קיים לעולם, כי התשובה קדמה לעולם, על כן כשיתוקן על רושם של חטא העגל תשובה העבודה לבכורות. והכהנים אמנם גם הם ודאי לא יפסלו, כיון שעלו לא ירדו. ויש לדרוש שחובת קרבנות בעלי חיים אינם אמורים כי אם כל זמן שהמקריבים הם רק הכהנים, על כן כתיב ושחט אותו על ירך וכו' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו, אבל כשיהיה' כשרים גם כן בכורות, אז מטעם העילוי של בעלי חיים וכלל המציאות אין הבעלי חיים נהוגים, כי אם לחם ומנחה, לאות הכרת טובה ועילוי. וכך היא המדה בכל פעם שנמצא פסוק בתורה וסברא

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

ישרה, שיש כח ביד בית דין הגדול, מכל שכן בצירוף הנביאים, לפסוק הוראות גדולות כאלה. אמנם זה החזיון הוא לימים רחוקים מאד, ויוכל היות שתיקון העולם בתחית המתים יהיה לפני זה, ואז באמת כמה ענינים ישתנו לפי ערך הזמן. רק הרשעים הם האוכלים פגה את עץ הדעת, ולא ידעו גודל הערך של כל דבר בשעתו.